

Kerkepaden Zieuwent (GLD.)

Harry Broekman

Introductie

In de jaren zeventig verdween bij de ruilverkaveling rond het dorp Zieuwent een fijnmazige structuur van landweggetjes, geschikt voor het langzame verkeer. Het wegstelsel werd aangepast voor zwaar en snel verkeer. Voor fietsers, met name kinderen en bejaarden ontstond met het drukker worden van het verkeer een steeds nijpender situatie. Nadat al diverse ernstige ongelukken zich hadden voorgedaan, werd in 1992 een schoolkind doodgedreden op de doorgaande weg. Toen was de maat vol voor een groep bewoners. Zij klopten aan bij het Plaatselijk Belang en een enquête werd onder de bevolking gehouden. Vele bewoners stelden voor om de dorpspaden weer in ere te herstellen om zo korte, veilige verbindingen met de dorpskern terug te krijgen.

In 1993 werkte een initiatiefgroep de plannen uit. Het project kwam in een versnelling toen in 1993 staatssecretaris Gabor van het ministerie van Landbouw en Visserij bekend maakte dat hij enkele pilots wilde financieren om het "boerenpad" in Nederland nieuw leven in te blazen.

De boerenpaden zouden contacten tussen agrariërs en stedelingen kunnen bevorderen.

Met steun van de gemeente Lichtenvoorde, de provincie Gelderland, het ministerie van LNV, het recreatieschap Oost-Gelderland en het Tweede Kamerlid de Jong (CDA) wist de inmiddels opgerichte Stichting Kerkepaden Zieuwent begin 1994 diverse partijen te committeren rond het volgende plan:

- In de periode 1994-1998 wordt 10 kilometer veilig fietspad in en rond het dorp aangelegd
- De stichting draagt de zorg voor de aanleg als projectontwikkelaar
- De stichting doet die aanleg en later het beheer, met vrijwilligers
- Naast een jaarlijkse rapportage volgt na vijf jaar een verantwoording waarin uitgebreid ingegaan wordt op sociale, juridische, recreatieve, landbouwkundige, cultuurtechnische en verkeerskundige aspecten
- De aanleg zou circa 500.000 gld. kosten, exclusief grondwerk en andere arbeidskracht. Achteraf is berekend dat voor 1 mln. gld. vrijwillige arbeid is ingebracht door en via de stichting.

- Rijk, provincie en gemeente en later het recreatieschap, kwamen een verdeelsleutel overeen voor die eerder genoemde 500.000,- gld. aanlegkosten.

De paden werden achtereenvolgens binnen deze afspraken aangelegd, zodanig dat de verbroken verbindingen tussen kleine wegen/paden en de dorpskern weer hersteld werden. De Stichting richt zich thans op beheer en onderhoud van de paden.

Deelnemers

Voorzitter van het bestuur Jos Kolkman is tevens voorzitter van het Zieuwents Belang en boer van beroep. Secretaris/Penningmeester Gerard Molleman is huisarts in Zieuwent en goed bekend met vele gezinnen in het dorp. Anton Stortelder, lid van de Oudheidkundige Vereniging is bioloog met ervaring in landschapsecologie. Henk ten Dam zat in het kerkbestuur te Zieuwent en Frans Domhof – werkmeester bij de Sociale Werkvoorziening - nam de coördinatie van vrijwilligers op zich.

Die vrijwilligers, dat waren er tientallen, met tal van nuttige beroeps capaciteiten als wegenbouwer, groenbeheerder, bouwvakker, boer, technicus, grondwerker, slachter, bierbrouwer, vrachtwagenchauffeur e.v.a. Losse individuen werden gevraagd op grond van hun specialisme, maar ook werd veel gebruik gemaakt van de inzet van groepen, vanuit het Zieuwentse verenigingsleven.

Draagvlak

Ogenschijnlijk lijkt het simpel, het dorp zal vanzelfsprekend zich achter het idee scharen, omdat er immers hoogwaardige verbindingen worden toegevoegd. Deels is die constatering ook terecht, zonder het enthousiasme van de gemeenschap was het nooit gelukt de paden te realiseren. Er zou dan te weinig vrijwillige arbeid voor aanleg en onderhoud beschikbaar zijn. Maar tot nu toe is een wezenlijk element nog niet besproken: de paden gaan nagenoeg geheel over particuliere grond. Meestal over boeren erf, met als eigenaren ook de plaatselijke kerk, een school, de gemeente, Staatsbosbeheer, het recreatieschap en het waterschap. Per kilometer pad moeten meerdere eigenaren en aanwonenden benaderd worden. Hoewel de paden smal zijn (twee meter breed) moet van elke

eigenaar toestemming verkregen worden. Eén eigenaar kan in theorie een pad tegenhouden. Dit vereiste een zorgvuldig opereren met grote kennis van de plaatselijke verhoudingen.

Werkwijze

Tien kilometer pad in vijf jaar willen realiseren stelt een initiatiefcomité voor verschillende uitdagingen, enkele hebben we reeds aangestipt. Het belangrijkste probleem is verkrijgen van toestemming. Het zou ondoenlijk zijn om alle benodigde grond aan te kopen. Niet alleen vergt dit enorme bedragen, veel agrariërs willen eenvoudigweg niet verkopen. Het recent van kracht worden van het Nieuw Burgerlijk Wetboek bood een oplossing. Met deze gewijzigde regelgeving werd het recht op erfdiensbaarheid uitgebreid. Een voorbeeld van erfdiensbaarheid is het recht van overpad: de grondeigenaar heeft de plicht anderen toch doorgang te verlenen over het betreffende pad, hoewel het zijn eigendom is. Eerder gold dat rechten en plichten op grond van erfdiensbaarheid slechts konden bestaan voor aan elkaar grenzende percelen of bebouwing. Tussen burens simpel gezegd. In het Nieuw Burgerlijk Wetboek werd bepaald dat erfdiensbaarheid ook gevestigd kan worden op onroerende zaken die niet grenzen aan elkaar.

De Stichting maakte slim gebruik van deze wetswijziging. Zij kocht een lapje grond aan de Baakse Beek van 280 m². Daarmee werd zij grondeigenaar en kon in principe overal in Nederland met andere eigenaren overeenkomsten van erfdiensbaarheid afsluiten. De leden van de stichting gingen dus de boer op: praten met de grondeigenaren in het tracé van het beoogde pad. Zij boden een eenmalige vergoeding van f 5,00 per m² voor 't gebruik van het pad. Om iedereen over de brug te krijgen, moesten de bestuursleden in de praktijk veel diplomatie en overredingskunst aan de dag leggen. Tal van weerstanden moesten het hoofd geboden worden. Zoals:

Neveneffecten

Zijn er geen nare neveneffecten op inkomen of rechtspositie voor de grondeigenaar? Neen, de eigenaar (boer) behoudt mest- en melkrechten, notariskosten blijven beperkt, ook bij verkoop of hypotheekaangelegenheden.

Not in my backyard (NIMBY)

“Liefst niet te dicht het pad aanleggen bij de behuizing i.v.m privacy “, dat bleek een veel gehoorde wens tijdens de planfase. Hagen of struiken planten bleek dan vaak de oplossing. Maar soms ook moest de Stichting een stukje verderop dan maar het pad aanleggen.

Andere overlast

De paden werden niet toegankelijk gesteld voor bromfietzers. In de praktijk blijkt dat overtreders van dit verbod door omwonenden spontaan vermaand worden. Honden moeten aangeliind lopen en de hondenuitlater hoort de drollen op te ruimen.

Volgorde

Ook bij deze Kerkepaden bleek volgorde een essentieel punt. De Stichting koos ervoor altijd eerst overeenstemming te bereiken met alle grondeigenaren, alvorens anderen werden ingelicht. Dat maakte de nodige stille diplomatie mogelijk en bood flexibiliteit met het tracé. Een tweede cruciaal aspect was de volgorde van benaderen van de grondeigenaren. Vooraf werd een inschatting gedaan wie waarschijnlijk het makkelijkste te overtuigen was en wie het moeilijkste. De reeks werd begonnen bij de makkelijkste mensen, opdat de macht van het getal - een overwicht van reeds binnengehaalde toestemmingen - als druk op de zwaarste klanten kon wegen.

Onderhoud en aanleg

Hier werden goede afspraken over gemaakt. Tijdstip, wie het doen, met welk materieel en onderwiens leiding etc. Soms werd in de onderhandelingen aangeboden sloten op te schonen, of nieuw te graven, afrasteringen te herstellen, houtwallen te snoeien, drainage aan de weilanden te verbeteren of lage stukken landbouwgrond te verhogen met

Met vereende krachten

zand dat vrijkomt bij het graven. De Stichting voert met vrijwilligers het onderhoud uit op basis van een onderhoudsplan per pad. Elk pad kent inmiddels een rayonhoofd die het beheer en onderhoud met de vrijwilligers coördineert en uitvoert. In het voorjaar en de zomer worden de randen van de paden, bij elkaar 22 kilometer graslint, vrijwel wekelijks gemaaid.

Organisatie

De Stichting stelde voor de creatie van het padennet een projectgroep in. Met daarin naast stichtingsleden vertegenwoordigers van de financierende partijen: Ministerie LNV, Provincie Gelderland, Gemeente Lichtenvoorde, het Recreatieschap Achterhoek- Liemers (voorheen 'Oost Gelderland'). Stichtingsleden voerden telkens de gesprekken met grondeigenaren en aanwonenden. Vrijwilligers - vooral oudere (40+) mannelijke dorpsgenoten die met een schop etc. overweg kunnen - hielpen (en helpen) intensief mee bij aanleg en onderhoud.

Financiën

Uiteindelijk beliepen de uitgaven f 545.000,-
Uitgesplitst:

Verwerving rechten	80.000,-
Aanlegkosten loonbedrijf	220.000,-
Materiaal	120.000,-
Afrastering en kunstwerken	80.000,-
Notariskosten	15.000,-
Overige	30.000,-

Verdeelsleutel van de kosten: rijk 50%; provincie 30%; gemeente en recreatieschap 10%.

Tussen begroting en werkelijke kosten zat een verschil van circa f 50.000,- als gevolg van een extra bruggetje, drainageproblemen, aanvullende eisen van eigenaren, maar ook benutten van kansen om extra landschappelijke waarden te realiseren. Dit door houtwallen te herstellen, natte hoeken en kikkerpoelen toe te voegen.

Vier betaalmeesters, elk met eigen bevoorschotting en afrekenregels gaf veel overleg. Het bestuur besteedde in de vijf jaar circa 3000 manuren om alles rond te krijgen: toestemmingen van eigenaren, vergunningen, contracten, tekeningen van paden, poelen, bruggetjes en andere landschapselementen, gunning aan loonbedrijf, aansturing dagelijkse werkzaamheden, rekrutering, organisatie en motivatie van vrijwilligers, controle op de uitvoering, publiciteit en veel, veel overleg. Fondsen werden aangeschreven - met succes - om gemechaniseerd materiaal te verkrijgen voor het beheer.

Ontwikkeling

Opvallend element van het padennet is dat het veel meer is geworden dan een stuk weg. Het padennet en de mensen die hun schouders eronder zetten, vormen een dynamisch element in het dorpsgebeuren. Het dorp kwam op televisie, de Volkskrant besteedde ruime aandacht eraan, Prins Claus feliciteert de initiatiefnemers. Het padennet wint prijzen: Gelderse Natuurbeschermprijs, Landelijke hoofdprijs 'Kernen met Pit' en de 'Henry Ford Award' voor het herstel van natuurlijke en culturele waarden.

Bij het pad worden beelden geplaatst en in 1996 en in 2002 was er een kunstroute tijdens de zomer met tientallen beelden van vele kunstenaars. Wandelaarverenigingen attenderen hun leden op het pad; de plaatselijke horeca-ondernemer Bongers haakte in met het verhuren van fietsen. De initiatiefnemers onderstrepen de waarde van het pad door te wijzen op de constructieve contacten tussen boeren en burgers in het dorp, de verantwoordelijkheid die ouderen hebben willen nemen voor de opgroeiende generatie en de onderlinge banden die tussen de vrijwilligers gesmeed, dan wel verstevigd werden.

Tips

Terugkijkend op het project formuleren bestuursleden Stortelder en Molleman de 10 belangrijkste elementen waardoor het project een succes kon worden:

- 1. Gemeenschapszin**
Zieuwent is van oudsher een hechte gemeenschap, dat helpt enorm.
- 2. Motivatie**
Een duurzaam gemotiveerd team van vrijwilligers, inclusief een gedreven bestuur, steunend op sleutelfiguren, zoals een goede voorman.
- 3. Originele ideeën**
De toepassing van de vernieuwde erfdienstbaarheidregeling was een gouden vondst.
- 4. Voldoende financiering**
Zonder voldoende dekking vooraf is het niet mogelijk.
- 5. Oplossingsgerichte, ondersteunende overheid**
Door toepassing van regels te hanteren als middel om doelen te bereiken en niet als een doel op zichzelf konden zaken soepeler verlopen.
- 6. Veelvuldig en open overleg met financiers/opdrachtgevers**
Hiermee komt identificatie met het project tot stand en kunnen onvoorziene zaken en overschrijdingen in een vroeg stadium getackeld worden.

7. *Veel publiciteit*
Lezingen en rondleidingen helpen misverstanden uit de weg te ruimen, draagvlak te vergroten en extra fondsen aan te boren.
8. *Onvoorziene kansen oppakken*
Tijdens de uitvoering konden kwaliteiten toegevoegd worden voor betrekkelijk gering geld. Dit leidde tot bijzonder veel positieve reacties.
9. *Correcte omgang met vertrouwelijke informatie*
Over verkennende gesprekken met eigenaren en aanwonenden werd niet uit de school geklapt voordat de plannen rond waren.
10. *Geluk*
Het project paste in de tijd en werd door nieuw beleid alleen maar verstrekt.

Informatie

Stichting Kerkepaden Zieuwent
G. Molleman secr./penningmeester
Dorpsstraat 32
7136 LM Zieuwent
Tel. (0544) 35 15 98

Over de constructie van de kerkepaden hebben bestuursleden Anton Stortelder en Gerard Molleman een fraai geïllustreerd boek geschreven: "Binnendoor en Buitenom" (ISBN 90 5011 120 3 / 1998). Verkrijgbaar bij de Stichting voor € 19,50. Tevens bron voor deze beschrijving.